

Minoriteten og revolutionen

Koptere i Egypten efter det arabiske forår

Galal, Lise Paulsen

Published in:

Babylon - Nordisk tidsskrift for Midtøstenstudier

DOI:

[10.5617/ba.4186](https://doi.org/10.5617/ba.4186)

Publication date:

2015

Document Version

Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):

Galal, L. P. (2015). Minoriteten og revolutionen: Koptere i Egypten efter det arabiske forår. *Babylon - Nordisk tidsskrift for Midtøstenstudier*, 2015(1-2), 80-91. <https://doi.org/10.5617/ba.4186>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@kb.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

MINORITETEN OG REVOLUTIONEN

Koptere i Egypten efter det arabiske forår

Siden januar-revolutionen 2011 har kopternes position som medborgere i Egypten været usikker, hvilket har ført til både koptiske protester og varierende opbakning til siddende regimer. Spørgsmålet er, hvordan kopterne har forsøgt at navigere i dette politiske landskab, der har været omskifteligt og uforudsigeligt.

Af Lise Paulsen Galal, lektor ved Roskilde Universitet.

UNDER JUBEL OG KLAPSALVER ANKOM DEN egyptiske præsident Abdel Fattah Al-Sisi den 6. januar 2015 til den koptisk-ortodokse julegudstjeneste i Skt. Markus-katedralen i bydelen Abbasiya i Cairo. Han holdt en kort tale, hvori han bl.a. ønskede glædelig jul og opfordrede egyptere til at stå sammen.¹ Set i lyset af de mere end fire år med dramatiske politiske forandringer i Egypten, som i flere tilfælde har ført til vold mod og politisk marginalisering af koptere, havde hans tilstedeværelse under julegudstjenesten en central symbolsk betydning. Det var første gang, at en egyptisk præsident deltog, og for de tilstedeværende koptere syntes hans deltagelse at bekræfte deres fulgyldige egyptiske tilhørsforhold oven på de seneste års dramatiske begivenheder. Koptisk-ortodokse kristne er det største religiøse mindretal i Egypten. Det er usikkert, hvor stor en andel af befolkningen på omkring

85 millioner, kopterne udgør. Der nævnes alt fra 5 til 15 procent, hvilket ofte får forskere til at anslå et cirkatal på 10 procent.² Udover manglen på troværdige statistiske data, afspejler uklarheden, at minoritetens antal tillægges politisk betydning.³ Uanset antal er kopterne en veletableret og -integreret befolkningsgruppe i Egypten med historiske rødder tilbage til den tidlige kristendom.⁴

I forbindelse med den egyptiske revolution i januar 2011 gik billeder af muslimer og kristne, der side om side bad og støttede revolutionen, verden rundt. Skilte med korset i halvmåne, fotos af demonstranter med kors i den ene hånd og koranen i den anden, og revolutions-sloganet fra opgøret med den britiske kolonimagt i 1919, «*En nation, ét folk*», blev ikoniske symboler på revolutionens folkelige karakter. Denne oplussen af håb, sammenhold og forening blev dog hurtigt afløst af kampe om



Koptere protesterede da en bombe kort tid før januar-protesterne dræbte 21 personer ved en koptisk-ortodoks kirke i Aleksandria.

magten og deraf skiftende politiske regimer. Ikke overraskende blev kopterne som et religiøst mindretal klemte i de magtkampe, der fulgte efter 2011-revolutionen, hvor ikke mindst islams betydning for det at være egypter blev et centralt tema. Det tvang koptere til at navigere i et konfliktfyldt politisk felt, hvor deres position som egyptere og kristne kom under angreb. Fra at have stået som inkluderede medlemmer af den folkelige majoritet på Tahrir, måtte de se sig *minoriserede* i kampene om at definere en ny egyptisk identitet.

Spørgsmålet er, hvilke identitets- og minoritetspolitiske strategier kopterne har gjort brug af igennem denne proces, og hvorvidt der med Sisi er åbnet for nye muligheder? Jeg vil i det følgende forsøge at besvare dette spørgsmål gennem analysen af kopternes navigation under de seneste fire års begivenheder.⁵ Særligt vil jeg forfølge kampen om at få lov til at være

egypter. Denne kamp har de seneste fire år været vanskeligere end normalt for alle i Egypten, men for koptere synes den at have været særlig svær. Med afsæt i et forskningsophold i Egypten i efteråret 2011 analyserer jeg reaktionerne på, hvad der senere blev kendt som Maspéro-tragedien i efteråret 2011, hvor flere koptiske demonstranter blev dræbt af militær og sikkerhedspoliti. De forskellige reaktioner på tragedien udkrystalliserer sig i forskellige identitetspolitiske strategier.

Spørgsmålet om minoritetens position i folkelige opstande og revolutioner har ofte været overset, så længe opstandene ikke decideret udspringer af den. Risikoen for at blive dømmet som forræder eller medløber er stor, og tilskrivningen af disse til en anderledeshed som minoritet kan skabe grobund for overgreb, diskrimination og marginalisering. Det er nærliggende at vurdere kopternes navigeren

LISE PAULSEN GALAL

som et forsøg på at modvirke denne risiko. Problemet heri er dog, at man med denne forklaring minoriserer kopterne ved udelukkende at finde forklaring på deres ageren i deres minoritetsposition. Jeg vil i det følgende derfor også argumentere for, at koptere ligesom andre egyptere, der deltog i 2011-revolutionen, havde ønsket om et nyt Egypten. Sådanne ønsker udsprang ikke kun af en kamp mellem koptere og andre egyptere, men også mellem koptere ind-



Under præsident Mohamed Morsis korte styre blev koptere kategoriserede som andenrangsborgere.



byrdes og var derfor også en kamp om, hvad det vil sige at være kopter. Med andre ord er kampen om at indholdsudfylde kategorien «egyptere» ikke kun en kamp mellem koptere og muslimer, kirke og stat, men også mellem kirken og særligt mere sekulært orienterede koptiske aktivister.

Kirken, staten og definitionsmagten

I sin tale til kopterne juleaften fremhævede Sisi brugen af ordet egypter, som betegnende for dét «os», som kopterne også er en del af. Han understregede, at det ikke giver mening at bruge et andet ord: «Vi er egyptere. Ingen spørger: hvilken type egypter er du?»⁶ Dermed gentog han den dominerende diskurs, som den udfoldede sig i medier og politiske erklæringer under Mubarak.⁷ Koptere er egyptere ligesom andre egyptere, og enhver form for gradbøjning af medlemskab af nationen er meningsløs. Indirekte talte han op imod den stigende frygt, der opstod under præsident Mohamed Morsis korte politiske styre fra juni 2012 til juli 2013, for som koptere at blive kategoriserede som andenrangsborgere med en dhimmi-lig-

nende status. Sisis tilstedeværelse i katedralen blev en bekræftelse af den alliance mellem koptere og stat, der har rødder tilbage til præsident Nassers relation til den koptisk-ortodokse pave Kyrillos.⁸ Ved at acceptere Den koptisk-ortodokse kirke som repræsentant for kopterne har staten siden Nasser overgivet kirken magten til at definere, hvad det vil sige at være kopter, herunder at definere gruppeinterne aspekter såsom personstatuslove. På samme måde etableredes under præsident Mubarak en form for overenskomst mellem den daværende koptisk-ortodokse pave Shenouda III og Mubarak om en gensidig loyalitet og fastholdelse af et nationalt narrativ om enhed kendt fra 1919-revolutionen.⁹ Paul Sedra betegner denne alliance mellem stat og kirke som et *millet* partnerskab og identificerer dermed en nutidig version af det osmanniske riges uddelegering af delvis selvbestemmelse til etno-religiøse grupperinger (*millet*).¹⁰ Med alliancen marginaliseredes den koptiske lægmandsbevægelses indflydelse, som ellers havde stået stærkt i første halvdel af det 20. århundrede.¹¹ Til gengæld for selvbestemmelsen fik kirken rollen som garant for kopternes loyalitet over for den egyptiske stat. Denne loyalitet viste sig under protesterne i januar 2011, hvor den daværende koptisk-ortodokse pave gennem 30 år, Shenouda, opfordrede kopterne til *ikke* at deltage i protesterne.¹² Først efter at Mubarak var blevet afsat, udsendte Shenouda en pressemeddelelse, der bød revolutionen velkommen. Han fortsatte dermed den støtte til Mubarak, som han også havde givet udtryk for ved præsidentvalget i 2005, hvor han havde opfordret kopterne til at stemme på Mubarak.

Kirkens top har også siden revolutionen i 2011 frarådet koptere at demonstrere, selv om der også har været præster og biskopper, der støtter demonstranterne. Loyaliteten over for styret har – i teorien – været grundlaget for sty-

rets beskyttelse og for opretholdelsen af intern selvbestemmelse. Styrkelsen af kirken har samtidig passet det egyptiske regime udmærket, så længe det afholdt koptere fra at organisere sig i politiske og aktivistiske oppositionsgrupper for i stedet at bruge deres energi på interne kirkelige aktiviteter. Der er næppe tvivl om, at kirken har set alliancen med staten som en måde at beskytte kopterne, men samtidig har det medvirket til at fastholde kirkens magt til for eksempel gennem strammere skilsmiselselove at definere koptiskhed ud fra religiøst konservative værdier. Sådanne stramninger skete ved Shenoudas indsættelse i 1971, igen i 1989 og blev nok engang stadfæstet i 2008.¹³

Sisi konfronterede med sin tale direkte spørgsmålet om definitionen af koptere og dermed kopternes position og mulighedsrum i det egyptiske samfund. Begejstringen over hans tilstedeværelse viser samtidig, hvor afgørende kampen om definitionsmagten er. Ikke blot i forhold til det koptiske mindretal, men helt overordnet har kampen om magten til at definere, hvad det vil sige at være egypter, været et centralt element i de seneste års politiske omvæltninger. Det viser kampen mellem Mubarak-styrets tilhængere og liberale aktivistiske kræfter, mellem Det Muslimske Broderskabs tilhængere og modstandere, og mellem sekularister og islamister. For kopterne har alliancen med magthaverne, som for kirkens vedkommende er forsøgt opretholdt på tværs af de skiftende regimer, selv under Morsis styre, været særlig central. Staten er central ikke blot som garant for sikkerhed, men også som garant for den nationale enhedsfortælling, der sikrer at kopterne ikke defineres som «udenfor». Det handler om magten til at definere, hvad der er normalt.¹⁴ På trods af deres afvisning af minoritetsbegrebet med henvisning til, at de er egyptere som alle andre egyptere og derfor ikke en minoritet, er det, at de må

kæmpe for at blive defineret som egyptere netop udtryk for en minorisering.¹⁵ Spørgsmålet er naturligvis, om Sisis tilstedeværelse er andet end en populistisk gimmick, der dækker over mangel på reelle forbedringer af kopternes situation. Og hvorvidt kirken stiller sig tilfreds med denne symbolske alliance for selv at opretholde magten til at definere koptiskhed.

Ligesom der før 2011-revolutionen var stigende utilfredshed med Mubarak-regimets autoritære styre, var der nemlig i samme periode voksende utilfredshed med kirkens autoritative styre blandt koptere. Denne utilfredshed gav sig udtryk på flere niveauer, men udfordrede grundlæggende den politiske alliance mellem kirke og stat og dermed både den egyptiske stats og den koptiske kirkes politiske autoritet. Jeg skal vende tilbage til eksempler herpå. Generelt er det helt store spørgsmål efter 2011-revolutionen, om den aktivisme, der førte til revolutionen, kan nulstilles. På samme måde er spørgsmålet i forbindelse med kopterne, hvilke strategier og handlemuligheder koptiske aktivister fremover kan og vil gøre brug af. En begivenhed, som særligt er kommet til at synliggøre den koptiske aktivisme, er den demonstration, som 9. oktober 2011 førte til, hvad siden er blevet kendt som Masperotragedien.

Nye koptiske protester

Demonstrationen den 9. oktober var arrangeret af Maspero Ungdomsunion, der var blevet etableret i maj samme år.¹⁶ Maspero refererer til navnet på den statslige radio- og tv-bygning i Cairo, foran hvilken koptiske aktivister efter revolutionen afholdt flere fredelige protestaktioner som reaktion på en række angreb med dødelig udgang på koptiske kirker. Demonstrationen i oktober udløstes af endnu et angreb på en kirke, nemlig Mar Girgis kirke i landsbyen El-Marinab, Edfu, i Aswan-provinsen den 30.

LISE PAULSEN GALAL

september. Protesten var henvendt til det midlertidige militære styre SCAF (De væbnede styrkers øverste råd) og dets manglende indgriben over for de lokale myndigheder i Aswan, der frem for at forsøge at stoppe angrebet eller sikre fred syntes at støtte det.¹⁷ Forud for angrebet i Aswan gik en række lignende episoder. Den 4. marts 2011 blev den koptiske Shahidayn-kirke (De to martyrs kirke) i Atfeeh, Helwan (syd for Cairo) brændt ned, hvilket førte til koptiske demonstrationer foran radio- og tv-bygningen. Den 7. maj 2011 blev Skt. Minas kirke i Embaba i Cairo angrebet af en gruppe muslimer, hvorved 12 kristne og muslimer døde og mere end 200 blev såret.¹⁸ At angrebet i Aswan fulgte efter en række andre angreb, understregede blot myndighedernes tilsyneladende manglende vilje og i bedste fald evne til at gøre noget for at forhindre dem.

Maspero Ungdomsunion var i begyndelsen en løst organiseret gruppe, der også omfattede muslimer og kæmpede for kopternes rettigheder. Selv om gruppen var ny, havde dens aktivistiske praksis rødder tilbage til april 2006, hvor koptere for første gang gik i demonstrationsoptog i Egyptens gader efter angreb og drab på flere koptere foran tre kirker i Aleksandria.¹⁹ Demonstrationen i 2006 kan ses som et symbolsk vendepunkt i koptisk politisk strategi. Indtil da havde koptiske protester og demonstrationer henvendt sig til det koptisk-ortodokse patriarkat, dvs. det koptisk-ortodokse overhoved Shenouda III, med forventning om at han på vegne af kopterne skulle stille krav til styret og dermed sikre løsningen af kopternes problemer i overensstemmelse med den alliance, stat og kirke havde indgået. Endnu flere koptere gik på gaden med omfattende protester, da en bombe kort tid før januar-protesterne sprang nytårsaften (31. december 2010) og dræbte 21 personer ved en koptisk-ortodoks kirke i Aleksandria.

Protesterne afspejler både udviklingen inden for et aktivistisk miljø og inden for et koptisk miljø. Som Gunning og Baron argumenterer for i deres analyse af 2011-revolutionen, er strategien for protesterne efter bomberne i Aleksandria en forløber for, hvad der skete 25. januar. Protesterne spredte sig fra Aleksandria til Cairo, hvor folk gradvist samlede sig og bevægede sig ud i de større gader og forbi ministerier.²⁰ Set fra det koptiske perspektiv kan protesterne også ses som et udtryk for, at de koptiske demonstranter ønskede at handle direkte med styret frem for gennem paven. Med andre ord ønskede de at blive hørt som egyptere, snarere end som koptere. Denne strategi blev ikke overraskende budt velkommen på Tahrir, da tilstedeværelsen af både muslimer og koptere var med til at styrke opstandens brede folkelige legitimitet. Til gengæld røg kopternes specifikke interesser som minoritet i baggrunden på Tahrir.

At bevæge sig ud i Egyptens gader, frem for at samles foran patriarkatet i Abbessiya, kan ses som et brud på, hvad jeg andetsteds har kaldt «fortielsens sammensværgelse».²¹ Sådanne brud på tavsheden, eller med den fælles interesse mellem stat og kirke i at fortie ulighed og diskrimination, var som andre liberale protester vokset siden 2005. Det indebar også, at koptiske aktivister i stigende grad begyndte at kræve, at kirkens rolle udelukkende skulle være den spirituelle. Dette skyldtes både en generel utilfredshed med Shenoudas meget konservative styre og en utilfredshed, der udsprang af den samme manglende tillid til det politiske styre, som 2011-revolutionen var udtryk for. Alliancen mellem Mubarak og Shenouda blev i stigende grad set som medvirkende til stagnation i kampen for kopteres rettigheder, fordi denne alliance illuderede statens positive indstilling til koptere, uden at der reelt blevet taget hånd om problemerne. Selv

om Shenouda stillede krav til regimet i forbindelse med overgreb på og diskrimination af koptere, var resultatet mestendels begrænset til Mubaraks og regimets officielle bekræftelse på enheden mellem muslimer og kristne med en opfordring til tolerance. Reelle lovændringer og forandringer var minimale. Det var baggrunden for en række nye koptiske grupperinger, som fx Den sekulære koptiske front²², Koptere3²³ og Retten til livet²⁴, som alle havde et særligt fokus på kravet om civile rettigheder, herunder retten til skilsmisse uden at disse skulle defineres af religiøst tilhørsforhold. På samme måde etableredes nye egypti-

∞

Tilstedeværelsen af både muslimer og koptere på Tahrir var med til at styrke opstandens brede folkelige legitimitet.

∞

ske partier med liberale minoritets- og menneskerettigheder som en central del af deres program som fx Demokratisk front²⁵ og Al-Ghad Partiet²⁶, samt organisationer som Egyptere imod religiøs diskrimination²⁷. Alle blev de etableret i årene op til 2011-revolutionen. Flere af disse grupper udfordrer med deres opfordring til et sekulært styre ikke kun regimets institutionalisering af islam, men også kirkens magt. Således er koptisk kritik af kirkens fastholdelse af meget konservative skilsmiseregler blevet intensiveret efter revolutionen og har fået en gruppe koptere til offentligt og i protest at melde sig ud af kirken. En del af forklaringen på de nye grupperinger og protester var en øget liberalisering og en mere fri mediedækning, der var med til at lancere «det koptiske spørgsmål» som et samfundsansvar med øget opmærksomhed fra medier og i den offentlige debat.²⁸ Maspero-tragedien blev et ekstremt udtryk for, at en sådan

ændring rummer sine egne paradokser. Således peger Paul Sedra på paradokset i, at anerkendelsen af det koptiske spørgsmål, som noget staten bør adressere, har positioneret koptere som et problem snarere end som borgere.²⁹ Mens Maspero-affæren stod på, blev kopterne således italesat som potentielle forrædere og dermed som et problem for Egypten.

Maspero og kampen om egyptiskhed

Den 9. oktober begyndte protesterne som andre tidligere protester. Demonstranter gik fra Shoubra mod tv-bygningen i Cairo centrum med det formål at udføre en fredelig sit-in protest. Her blev de mødt af tungt bevæbnet egyptisk militær og tanks, og der udviklede sig voldsomme scener med vold, skud, og tanks, der påkørte demonstranter. I alt døde 28 personer og 212 blev såret, fortrinsvis koptere. Der blev tv-transmitteret direkte fra konfrontationerne, og mens det siden er forsøgt analyseret, hvordan det kunne gå så galt, blev der aldrig placeret noget entydigt ansvar.³⁰ Overgangen fra at *have* problemer som minoritet til at *blive* fremstillet som et problem for nationen blev sat på spidsen, da en kvindelig tv-vært på egyptisk stats-tv i sin dækning af den pågående konfrontation fremhævede, at militæret blev angrebet. Samtidig opfordrede hun seerne til at tage ind til Maspero for at beskytte militæret mod «bevæbnede koptere og udenlandske infiltratorer».³¹ På trods af, at denne udtalelse efterfølgende blev problematiseret i dækningen og debatten, og journalisten måtte gå symbolsk bodsgang, afspejler det kopternes minoritetsposition. I de efterfølgende uger var der flere tiltag, der kan ses som forsøg på at fastholde og genindskrive kopterne i den egyptiske enhed gennem forskellige offentlige artikuleringer af egyptiskhed. Blandt koptiske reaktioner var det muligt at identificere tre overordnede strategier.

LISE PAULSEN GALAL

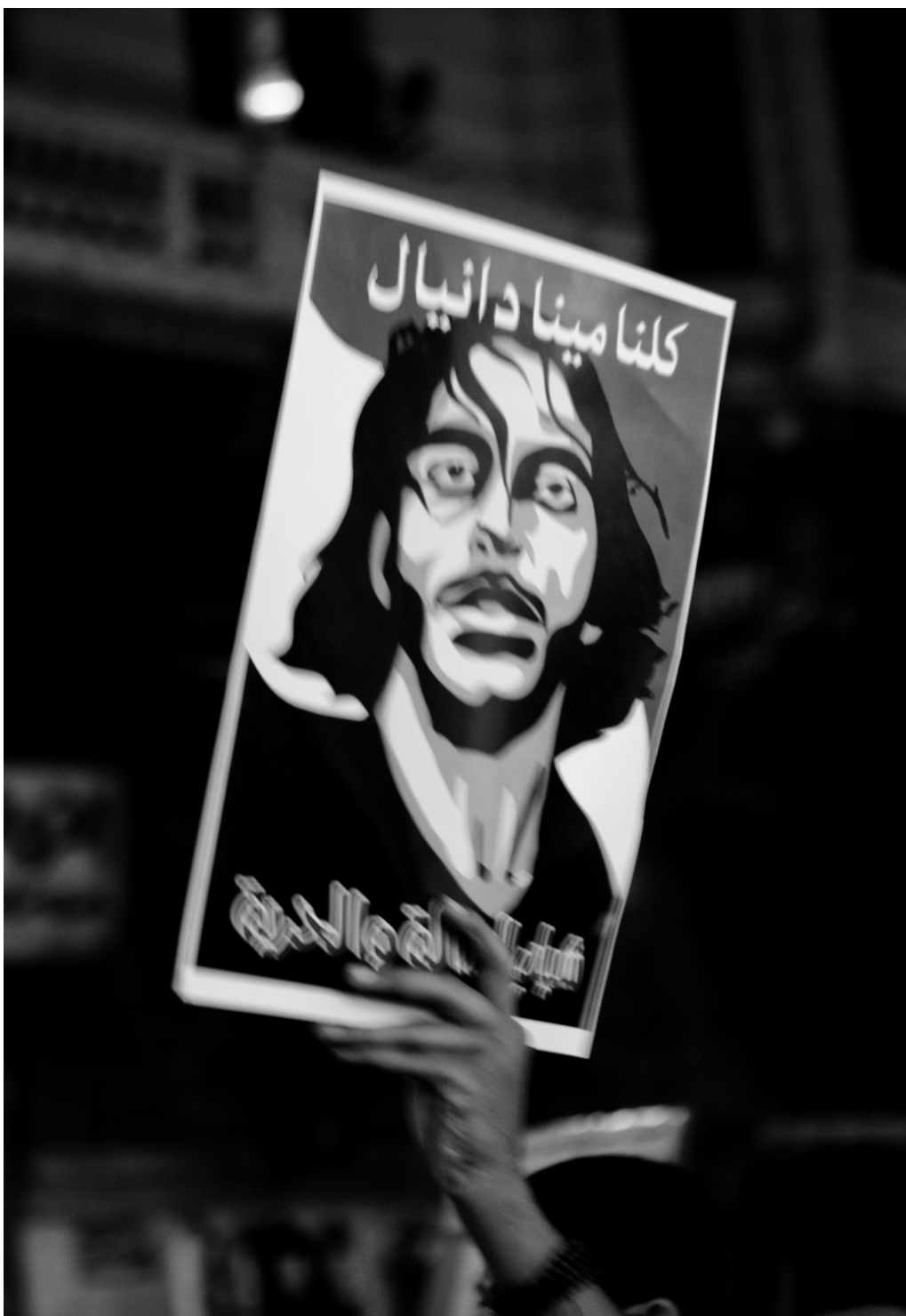
Den første strategi kom til udtryk i form af et optog til minde om de dræbte, som var organiseret af Maspero Ungdomsunion. Optoget blev dækket i egyptiske medier og viste unge, der bar en symbolsk kiste og plakater med fotos af de dræbte, der alle blev fremstillet med en gylden martyrglorie. De unge, der bar kiste og plakater, var for mændenes vedkommende klædt i jeans og sorte T-shirts med oldtidens egyptiske ankh (eller hankekors) på brystet.³² Kvinderne var klædt i lange hvide kjoler, der bar mindelser til faraonisk tid og dermed Egyptens forhistorie. Forrest blev det kristne kors på en stage båret, fulgt af det egyptiske flag og et sort flag med et rødt ankh-kors. Bagerst fulgte almindelige sympatisører med bannere og egyptiske flag. Symbolikken var mangfoldig. Referencer til den faraoniske fortid i påklædning og med ankh-korset, referencer til kristendommen med det nuværende kors og martyrglorien, og referencer til den moderne egyptiske nation med flaget symboliserer en insisteren på ikke blot at være egypter, men at være egypter i kraft af være kristen og som kristen at være direkte forbundet med den faraoniske arv. Optoget kan ses som en selvbevidst fastholdelse af retten til at være kristen i det offentlige rum i Egypten, samtidig med at minoritetsidentiteten afvises ved ikke blot at insistere på egyptiskhed, men at insistere på som kristen at være indbegrebet af autentisk egyptiskhed.

En anden strategi knytter sig til en af de afbildede martyrer, den 25-årige kopter, Mina Daniel. Da han blev begravet, blev hans kiste ført omkring Tahrir-pladsen. Det var et ønske, han havde givet udtryk for på vej til hospitalet, og som han også havde fremsat under revolutionen på Tahrir-pladsen i februar, da han var blevet såret. Hans historie blev umiddelbart efter Maspero-tragedien også et symbol på national enhed, men i en lidt anden variation end

det ovennævnte optog. I dette tilfælde var det forening omkring en fælles kamp mod regimet, der stod i centrum. Således kunne man i dagene, der fulgte, på Facebook se Mina place-ret side om side med Khaled Said, den unge egypter og muslim, der blev tortureret og døde i politiets varetægt, og som blev et symbol for den egyptiske revolution. Flere medier viste fotos af Khaleds mor, der trøstede Minas mor. Og en karikaturtegning viste Khaled Said, der hænger Mubarak til tørre, mens Mina Daniel hænger scafs øverstkommanderende Mohamed Tantawi til tørre. Hvor Mina i Maspero-mindeoptoget primært fremstod som en kristen martyr, bliver han i denne sammenhæng fremstillet som en martyr for hele det egyptiske folks revolution. Han indskrives i en fortælling, hvor begivenhederne den 9. oktober ikke er en konflikt mellem kristne og muslimer, men en konflikt mellem folket og regimet. Denne fortælling understøttes af andre samtidige offentlige manifestationer. Der var blandt andet støtte- og mindeoptog for de døde og sårede på Talaat Harb Street i centrum af Cairo med tusinder af tændte lys med bl.a. journalister, kunstnere og intellektuelle som deltagere.

En tredje strategi tager afsæt i en anden af ofrene ved Maspero. Michael Girgis var en ung kopter, der stod for at skulle giftes, men blev dræbt ved Maspero. Også hans billede blev båret under mindeoptoget. Derudover blev der oprettet en Facebook-side til hans minde, hvor han på fotoet, der prydede siden, bærer martyrkronen. Hans fødselsdag blev på siden opgivet som den 9. oktober 2011, dagen for hans martyrdøm. Hans død indskrives hermed i den koptiske tradition for helgen- og martyryrkelse. Uanset motivet for Facebook-siden kan denne tolkes ind i en spirituel strategi, hvor tab

Koptere bærer billede af martyren Mina Daniel.



LISE PAULSEN GALAL

følges af hengivelse og bøn til gud. Denne strategi blev generelt understøttet og udbredt under Shenouda. Som hovedarkitekt i en religiøs opblomstring af kirken arbejdede Shenouda især for at styrke relationen mellem den enkelte kopter og kirken med et tilbud til den unge kopter om i et undertrykkende samfund at realisere sig som kristen inden for kirkens rammer.³³ Således forklarede en anden ung kopter mig i 1998, at det vigtige ikke var at kæmpe for sine rettigheder, men at tjene Gud. Strategien har således for kirken været at sikre kopternes overlevelse gennem en styrkelse af den enkelte kopters tro og gennem organiseringen af mange yngre koptere internt i kirken, såsom ledere, undervisere, diakoner, munke og nonner. Det har styrket det klerikale hierarki og dermed også de religiøse lederes indflydelse, men har også givet kopterne en fælles kristen fortælling at navigere ud fra. Som Shenouda udtrykte det i forbindelse med en tidligere konflikt: «Vi forbliver tavse, så Gud kan tale».³⁴ Denne spirituelle strategi kom efter Maspero også til udtryk på dagen for «Bøn for verdens Samling» (11. november 2011), hvor egyptisk privat TV transmitterede fra klippekirken i Muqattam. Med masser af egyptiske flag og følelsesladet stemning blev der bedt for Egypten.

På den ene side formulerer alle tre strategier på forskellig vis en samtidighed af egyptiskhed og koptiskhed. De trækker på den dominerende fortælling om enhed. Denne fortælling om enhed kom også til udtryk umiddelbart efter Maspero, bl.a. ved at stats-tv igen og igen viste en video i pauser og mellem programmer, der illustrerede, hvordan Egypten er et konglomerat af forskelligheder, kristne og muslimer, byboere og landbefolkning, rige og fattige. På den anden siden kan de tre nævnte strategier med Bakhtins begreb om mimicry samtidig ses som en bekræftelse på og udfordring af denne

fortælling, idet de forstyrrer den dominerende magtdiskurs gennem parodiering og udstilling af dens ambivalens.³⁵

Andre initiativer følger i højere grad den dominerende diskurs om den nationale enhed. De udspringer af civilsamfundet og har til formål at styrke sameksistensen mellem kristne og muslimer i Egypten. Således har al-Azhar og Den koptisk-ortodokse kirke i fællesskab i 2011 etableret, hvad de kalder Det egyptiske familiehusholdning med det formål at modarbejde spændinger mellem kristne og muslimer ved bl.a. at organisere uddannelsesseminarer for imamer og præster.³⁶ På græsrodsplan finder man initiativet «Jeg ønsker at sige, at jeg elsker dig», der



Koptere står i de store gader med bannere der giver udtryk for værdsættelsen af islam og muslimske medborgere.



blev etableret af syv koptere i september 2012. Det handler om at give udtryk for gensidig kærlighed. Derfor står koptere fx i de store gader i Cairo med bannere, der giver udtryk for værdsættelsen af islam og muslimske medborgere, mens muslimske aktivister står foran koptiske kirker med lignende budskaber over for koptere.³⁷ Uden formelle rettigheder og opdæmning af volden fremstår disse initiativer dog alene som bidrag til den generelle egyptiske fortælling om enhed. På samme måde som den egyptiske revolution illustrerer, formår denne fortælling ikke at dæmme op for minoritetens sårbarhed i perioder med politiske forandringer.

Nye præsidenter og ny pave

Valget af Morsi som præsident blev mødt med ængstelse blandt koptere, også selv om han i sin valgkampagne lovede at samarbejde med

ungdomsbevægelser, kvinder og koptere og endda antydede at ville udpege en koptisk vicepræsident³⁸. Kirken forsøgte indledningsvis at samarbejde med Morsis styre, bl.a. omkring udformningen af en ny konstitution, hvilket kan ses som et forsøg på at opretholde alliancen mellem kirke og stat. Solidariteten med staten blev set som en strategi til ikke at blive yderligere marginaliseret af et islamisk styre, men trods alt opretholde en vis koptisk indflydelse, om ikke andet så på det religiøse område.³⁹ Parallelt med en voksende utilfredshed med Morsis styre i den egyptiske befolkning som helhed, voksede utrygheden også blandt kopterne. Det gjaldt ikke mindst usikkerhed om islams status i fremtidig lovgivning samt manglende dialog mellem styret og samfundsgrupper. Samtidig var grupper som Maspero Ungdomsunion med til fortsat at sætte fokus på sager, der ramte koptere. Det gjaldt angreb på koptiske kirker, men også sager, hvor folk blev anklaget for blasfemi mod islam.⁴⁰

Den nuværende koptisk-ortodokse pave Tawadros, der blev valgt til pave den 18. november 2012, har i flere sammenhænge udtalt, at kirkens rolle ikke er politisk men spirituel og social. På trods heraf støttede han åbenlyst ved sin tilstedeværelse den nye midlertidige regering med general Abdel Fattah al-Sisi i spidsen, da denne officielt erklærede Morsi afsat fra posten 3. juli 2013. Blot en lille måned senere opfordrede Sisi folket til at komme ud i gaderne den 26. juli som støtte til den midlertidige regerings kamp mod terrorisme. Tawadros reagerede ved på Twitter at skrive, at kirkens nationale ansvar kræver af alle at støtte midlerne til at beskytte landet.⁴¹ Uanset hvad han ville foretrække, blev han dermed hurtigt tvunget ind i en politisk sammenhæng og påtog sig med støtten til Sisi en entydig politisk rolle. Mere nedtonet var hans reaktion på den lange række nedbrændinger og ødelæggelser af

kirker, der fulgte i efteråret 2013, hvilket kan ses som en nødvendig konsekvens af hans alliance med Sisi. Han udtalte, at hvis nogle havde til formål at dræbe og ødelægge, så er Gud her for at beskytte og genopbygge.⁴² Man kan fortolke Tawadros' skift mellem direkte politisk involvering til nedtonet spirituel trøst som et forsøg på at navigere i en virkelighed, hvor kirken skal forholde sig til det skiftende politiske landskab både uden for og inden for det koptiske fællesskab.

Konklusion

Den 16. februar 2015 bombede det egyptiske flyvevåben mål i Libyen. Sisi præsenterede det som en hævn mod Islamisk Stat (IS), der dagen inden havde offentliggjort billeder og video af kidnapningen og henrettelsen af 21 egyptiske koptere, der arbejdede i Libyen. Sammen med annonceringen af syv dages landesorg kan legitimeringen af angrebet ses som en håndsrækning til kopterne. Hvor Sisis tilstedeværelse ved julegudstjenesten kan tolkes som en fastholdelse af det tætte forhold mellem stat og kirke, er statens reaktion på IS' overgreb dog ikke blot en anerkendelse af kopternes egyptiskhed, men også en måde at bruge kopterne og deres minoritetsposition i kampen mod islamisme. Som Elizabeth Iskander Monier peger på, er risikoen ved denne strategi, at kopterne indskrives i en sikkerhedsliggørelseslogik snarere end i en kamp for liberale rettigheder.⁴³ Netop kampen mod «de militante» har Sisi gentagne gange formuleret som et af de mest centrale politiske mål. Det stiller muligvis kirken tilfreds i første omgang, idet kirkens centrale position som talsmand for kopterne fastholdes. Også blandt mange koptere er der opbakning til denne tætte relation mellem kirke og stat, som den varme velkomst ved julegudstjenesten illustrerer. Tilbage står så kampen om civile og sekulære frihedsrettighe-

LISE PAULSEN GALAL

der, der hidtil kun er blevet yderligere begrænset under Sisi. Det efterlader de koptiske bevægelser stækket, idet antallet af medlemmer er reduceret og nogle grupper opløst med henvisning til, at det nu er tiden for national enhed.⁴⁴

Hvor Sisis adressering af kopterne således synes at fastholde årtiers millet-partnerskab, synes der dog også at være åbnet for nye muligheder pga. potentielt nye konstellationer. Det gælder inden for kirken, hvor Tawadros som ny pave har givet udtryk for støtte til, hvad man kunne kalde et civilt medborgerskab – *al-mowatana* – og dermed også til eksistensen af et for kopterne (og andre grupper) andet repræsentativt politisk rum end kirken.⁴⁵ For at dette kan realiseres, er det dog nødvendigt, at der stadig er bevægelser, der aktivt kæmper herfor, og at aktivister med tiden udvikler sig til politiske deltagere og ledere både på det nationale og lokale plan. Med eksistensen af bl.a. den fortsatte aktive Maspero Ungdomsunion og de tidligere aktivistiske grupperinger, er potentialet til stede for begge dele. Senest har Egyptens koptiske koalition udformet forslag til lovgivning, der skal være med til at forhindre sektariske stridigheder. Lovforslaget bygger ikke mindst på sikring af liberale frihedsrettigheder og er sendt til både præsident Sisi, Tawadros og al-Azhar-universitetets øverste, *shaykh al-Azhar* Ahmed el-Tayyeb.⁴⁶ Om og hvornår potentialet for alvor realiseres, er nok ikke mindst afhængig af den egyptiske stats fremtidige politik over for Det Muslimske Broderskab og andre islamistiske grupperinger.

• f •

- 1 "Egypt's Sisi Becomes First President to Attend Christmas Mass", *Egyptian Streets*. 6. januar 2015, <http://egyptianstreets.com/2015/01/06/egypts-sisi-becomes-first-president-to-attend-christmas-mass/> (07.01.2015)
- 2 Se fx Hasan, S.S.: *Christians versus Muslims in Modern Egypt. The Century-Long Struggle Coptic Equality*. Oxford University Press, 2003, s. 18. Og van Doorn-Harder, Nelly and Vogt, Kari:

Report visit Cairo, January 16-25, 2013. University of Oslo: Norwegian Centre for Human Rights, 2013, s. 2.

- 3 Makari, Peter E.: *Conflict and Cooperation. Christian-Muslim Relations in Contemporary Egypt*. New York: Syracuse University Press, 2007, s. 38-39. Se også Hackett, Conrad: *How many Christians are there in Egypt*, Pew Research Center, 16. februar 2011, <http://www.pewresearch.org/2011/02/16/how-many-christians-are-there-in-egypt/> (06-03-2015). Youssef, Abdel Rahman: "Egyptian Copts: It's All in the Number", i *Al-Akhbar English*, Beirut, 30. september 2012, <http://english.al-akhbar.com/node/12728> (08.01.2015).
- 4 Meinardus, Otto F.A.: *Two Thousand Years of Coptic Christianity*. Cairo: The American University in Cairo Press, 2004.
- 5 Tak til to anonyme fagfæller for værdifulde kommentarer og forslag til skærpelse af artiklens argumenter.
- 6 "Translation: President Sisi at Christmas Eve Mass", *A Sense of Belonging*, 7. januar 2015, <http://asenseofbelonging.org/2015/01/07/translation-president-sisi-at-christmas-eve-mass/> (07.01.2015).
- 7 Galal, Lise Paulsen: "Coptic Christian Practices: Formations of Sameness and Difference", i *Islam and Christian-Muslim Relations*, vol. 23, nr. 1, 2012, s. 45-58. Iskander, Elizabeth: "The 'mediation' of Muslim-Christian relations in Egypt: the strategies and discourses of the official Egyptian press during Mubarak's presidency", i *Islam and Christian-Muslim Relations*, vol. 23, nr. 1, 2012, s. 31-44.
- 8 Sedra, Paul: "Copts and the Millet partnership: the intra-communal dynamics behind Egyptian sectarianism", i *Journal of Law and Religion*, vol. 29, nr 3, 2014, s. 491-509.
- 9 Ibid.
- 10 Ibid., s. 509.
- 11 Carter, B.L.: *The Copts in Egyptian Politics, 1918-1952*. Cairo: The American University in Cairo Press, 1986.
- 12 Monier, Elizabeth Iskander: *The Arab Spring and Coptic-Muslim Relations: From Mubarak to the Muslim Brotherhood*, *European Yearbook of Minority Issues*, Vol. 11, 2012, s. 177.
- 13 van Doorn-Harder and Vogt, 2013, op.cit. Se også El-Din, Mai Shams: "For Copts, marriage in the church may mean marriage to the church", i *Egypt Independent*, 5. september 2012, <http://www.egyptindependent.com/news/copts-marriage-church-may-mean-marriage-church> (06.03.2015)
- 14 Galal, Lise Paulsen: "Anerkendes af hvem og for hvad? Et minoritetsperspektiv", i Simon Laumann Jørgensen og Morten Sandberg (red.), *Kulturlighed: Identitet og anerkendelse*. Århus: Philosophia, 2006, s. 143-170.
- 15 Galal, 2012, op.cit.
- 16 Casper, Jayson: *Mapping the Coptic Movements: Coptic Activism in a Revolutionary Setting*, *Arab West Report*, May 15, 2013.
- 17 Eskandar, Wael: "SCAF: A brief history of injustice", i *Ahram Online*, 10. november 2011, <http://english.ahram.org.eg/NewsContentPrint/1/0/26220/Egypt/0/SCAF-A-brief-history-of-injustice.aspx> (14.02.2013)
- 18 Galal, 2012, op.cit.
- 19 Soliman, Samer: "The Radical Turn of Coptic Activism: Path to Democracy or to Sectarian Politics", i N.S. Hopkins (red.), *Political and Social Protest in Egypt*. Cairo Papers in Social Science, vol. 29, no. 2/3, 2006, s. 147. Se også "Egyptian

90 • MINORITETER

KOPTERE I EGYPTEN EFTER DET ARABISKE FORÅR

- Christians attacked at Church”, CBS News, 14. april 2006, <http://www.cbsnews.com/news/egyptian-christians-attacked-at-church/> (08.01.2015)
- 20 Gunning & Baron: *Why Occupy a square? People, Protests and Movements in the Egyptian Revolution*. London: Hurst, 2013, s. 174.
- 21 Galal, Lise Paulsen: *Minoritet, medborger og martyr. En minoritets-teoretisk analyse af positioner og fortællinger blandt ortodokse koptere i Egypten*. Ph. d.-afhandling, Institut for Kultur og Identitet, Roskilde Universitet, 2009, s. 82ff.
- 22 Zahra, Reem Abu: Secular Copts shift focus from Church reform to citizenship, *Daily News Egypt*, 25. juni 2008, <http://www.masress.com/en/dailynews/114011> (22.11.2014). Se også Iskander, Elizabeth: *Sectarian Conflict in Egypt: Coptic media, identity and representation*. London: Routledge, 2012, s. 135.
- 23 El-Din, Mai Shams: For Copts, marriage in the church may mean marriage to the church, *Egypt Independent*, 5. september 2012, <http://www.egyptindependent.com/news/copts-marriage-church-may-mean-marriage-church> (06.03.2015)
- 24 Ibrahim, Ekram: Civil Personal Status Law: the fight for an equal right to a happy life for Copts, *AhramOnline*, 5. juli 2011, <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/15625/Egypt/Politics-/Civil-Personal-Status-Law-the-fight-for-an-equal-r.aspx> (12.11.2011)
- 25 <http://egypt.electionnaire.com/parties/?id=12> (06.03.2015)
- 26 <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/24/87/43/Elections/Ghad/AlChad-Party-.aspx> (06.03.2015)
- 27 ElSässer, Sebastian: *The Coptic Question in the Mubarak Era*. Oxford and New York: Oxford University Press, 2014, s. 185.
- 28 ElSässer, Sebastian: “Press Liberalization, the New Media, and the ‘Coptic Question’: Muslim-Coptic Relations in Egypt in a Changing Media Landscape”, i *Middle Eastern Studies*, vol. 46, nr. 1, 2010, s. 131-150.
- 29 Sedra, Paul: “From Citizen to Problem: The New Coptic Tokenism”, i *Jadaliyya*, 18. august 2013, http://www.jadaliyya.com/pages/index/13669/from-citizen-to-problem_the-new-coptic-tokenism (12.01.2015)
- 30 Ibrahim, Ishak: “Three Years After the Maspero Massacre: Where is the Justice?”, i *The Tahrir Institute for Middle East Policy*, 9. oktober 2014, <http://timep.org/commentary/three-years-maspero-massacre-justice/> (29.01.2015)
- 31 “Egypt: Don’t Cover Up Military Killing of Copt Protesters”, *Human Rights Watch*, 25. oktober 2011, <http://www.hrw.org/news/2011/10/25/egypt-don-t-cover-military-killing-copt-protesters> (30.01.2015)
- 32 De første egyptiske kristne ødelagde alle tegn på hedskab, herunder ankh-tegnet, mens det koptiske kors i lighed med andre kors er hentet fra den kristne tradition. Senere tog koptere faraonske referencer til sig som deres egne.
- 33 Reiss, Wolfram: *Erneuerung in der Koptisch-Orthodoxen Kirche. Die Geschichte der koptisch-orthodoxen Sonntagsschulbewegung und die Aufnahme ihrer Reformsätze in den Erneuerungsbewegungen der Koptisch-Orthodoxen Kirche der Gegenwart*. Studien zur Orientalischen Kirchengeschichte, LIT Verlag, 1998.
- 34 *El-Keraza Magazine*, nr. 33, 34, 11. november 2005.
- 35 Bhabha, Homi K.: *The Location of Culture*. London, New York: Routledge, 1994.
- 36 “The Egyptian Family House: Muslims and Christians, Holding Hands”, *The Diocese of Egypt*, 2. december 2014, <http://dioceseofegypt.org/2014/12/egyptian-family-house-muslims-christians-holding-hands/> (07.01.2015)
- 37 Fayed, Hanan: “Egypt’s Copts to Muslims: ‘I want to say I love you’”, *The Cairo Post*, 6. oktober 2013, http://www.thecairopost.com/news/13098/inside_egypt/egypts-copts-to-muslims-i-want-to-say-i-love-you?fb_action_ids=768010973252409&fb_action_types=og.shares&fb_source=other_multiline&action_object_map=%5B313661745447638%5D&action_type_map=%5B%22og.shares%22%5D&action_ref_map=%5B%5D (18.01.2015)
- 38 Dawisha, Adeed: *The second Arab Awakening*. New York: W.W. Norton, 2013, s. 146.
- 39 Monier, op.cit., s. 180.
- 40 Doorn-Harder, Nelly van: “The Copts in Egypt’s Counter Revolution: On Being Egyptian”, *HoffPost Religion*, 1. August 2013, http://www.huffingtonpost.com/nelly-van-doorn-harder/copts-in-egypt_b_3685400.html (07.01.2015)
- 41 Doorn-Harder, op.cit.
- 42 “Church and Politics under Pope Tawadros”, *Arab West Report*, 29. maj 2014, <http://www.arabwestreport.info/year-2014/week-22/10-church-and-politics-under-pope-tawadros> (30.10.2014)
- 43 Monier, op.cit.
- 44 Casper, Jayson: The Decline of Coptic Activism in Egypt, *Middle East Institute*, 4. februar 2015, <http://www.mei.edu/content/article/decline-coptic-activism-egypt?print> (12.02.2015)
- 45 Monier, op.cit.
- 46 “Egypt’s Copts Coalition submits Sectarian Strife Law to Pope Tawadros”, *Egypt independent*, 2. februar 2015, <http://www.egyptindependent.com/news/egypt-s-copts-coalition-submits-sectarian-strife-law-pope-tawadros> (03.01.2015)